

شناسایی عوامل موثر در انتخاب رشته علوم انسانی: تاملی بر روایت‌های دوران

تحصیلی ام^۱

Identifying the Effective Factors in Choosing the Field of Humanities: a Reflection on the Narratives of My Academic Period

F. Tari, M. Deghani, N. Tari

Abstract: The purpose of this research is to identify the factors affecting the choice of humanities field. Parallel to this aim, the narrative-research method of the autobiography type was used. The source of data was the researcher's memories and narratives during his studies. Data analysis was done according to thematic analysis. In total, four main themes (educational, individual, family and environmental factors) and ۱۹ sub-themes in two axes were identified. Findings in the first section include not belonging to school, the role of teachers, the effect of academic grades, academic guidance, achieving successful results, possessing literary talent, fear of failure, purposefulness, interest and desire, Family support, family educational background and Career prospects. Also, in the second section, obtaining successful results, receiving positive feedback, forming an identity, reducing motivation, doubt, parental satisfaction, high expectations, and misconceptions were obtained, which indicate the positive and negative consequences of this choice.

Key Words: Choice of field, Academic guidance, Humanities, Narrative inquiry

فرزانه تاری^۲، مرضیه دهقانی^۳، نصیبه تاری^۴

چکیده: هدف تحقیق حاضر، شناسایی عوامل موثر در انتخاب رشته علوم انسانی است. متناسب با این هدف، روش روایت‌پژوهی از نوع خودشرح‌حال‌نویسی استفاده شد. منبع گردآوری داده‌های این تحقیق، خاطره‌ها و روایت‌های دوران تحصیل محقق بود. تجزیه و تحلیل داده‌ها با روش تحلیل مضمون انجام شد. در مجموع چهار مضمون اصلی (عوامل آموزشی، فردی، خانوادگی و محیطی) و ۱۹ مضمون فرعی در دو محور شناسایی شد. یافته‌ها در بخش عوامل موثر قبل و حین انتخاب رشته شامل عدم تعلق به مدرسه، نقش معلمان، تاثیر نمرات درسی، هدایت تحصیلی، کسب نتایج موفق، برخورداری از استعداد ادبی، ترس از شکست، هدفمندی، علاقه و رغبت، حمایت و پشتیبانی، سوابق تحصیلی و آینده‌نگری شغلی بود. هم‌چنین در بخش عوامل مرتبط پس از انتخاب رشته، کسب نتایج موفق، دریافت بازخورد مثبت، تشکیل هویت، کاهش انگیزه، شک و تردید، رضایت والدین، انتظارات بالا و برداشت نادرست بدست آمد که بیانگر پیامدهای مثبت و منفی این انتخاب بوده است.

واژگان کلیدی: انتخاب رشته، هدایت تحصیلی، علوم انسانی، روایت پژوهی

۱. تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۱/۲۳، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۷/۱۰

۲. دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی دانشگاه تهران، رایانامه: tari.farzane@ut.ac.ir

۳. استادیار گروه علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه تهران (نویسنده مسئول)، رایانامه: dehghani_mr@yahoo.com

۴. دکتری فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه خوارزمی، رایانامه: nasibe.tari@yahoo.com

مقدمه

بی‌تردید دوره آموزش متوسطه یکی از مهم‌ترین و حساس‌ترین مراحل تحصیلات رسمی به شمار می‌رود؛ زیرا در این دوره است که بخش بزرگی از استعداد های اختصاصی نوجوانان و جوانان بروز کرده، قدرت یادگیری آنان به حد اعلای خود رسیده، کنجکاوی آنان جهت معینی یافته و مسائل جدید زندگی مانند انتخاب رشته، انتخاب حرفه و شغل، اداره خانواده و مسائلی از این دست ذهن آن‌ها را به خود مشغول می‌سازد (مرادی و اخوان‌تفتی، ۱۳۹۲). از این‌رو عمده‌ترین هدف نظام آموزش متوسطه، هدایت دانش‌آموزان در مسیری است که با پیمودن آن، نیازهای جامعه از یک سو، و نیازهای فردی دانش‌آموزان از سوی دیگر برطرف شوند. بر این اساس مسئولان وزارت آموزش و پرورش برای هماهنگ ساختن برنامه‌های آموزشی با ویژگی‌های شخصی دانش‌آموزان، نیازها و مقتضیات جامعه، بخشی از فرایند برنامه جدید آموزش متوسطه را به هدایت تحصیلی اختصاص داده‌اند (معروفی و کرمی، ۱۳۹۴) و بر این باورند که با گنجانیدن برنامه‌های راهنمایی و مشاوره تحصیلی، امکان آماده‌سازی دانش‌آموزان برای زندگی پس از مدرسه و کسب رضایت در تحصیل و شغل فراهم می‌شود (نجوگیو، کیبارا و گیچوهی^۱، ۲۰۱۹).

به این ترتیب، غرض از راهنمایی و هدایت تحصیلی در دوره متوسطه، هدایت دانش‌آموزان به مناسب‌ترین شاخه یا رشته تحصیلی براساس استعداد و علاقه آنان و به تناسب امکانات و نیازهای کشور است (شریفی، نیازآذری و جباری، ۱۳۹۹) و به طور کلی برای دستیابی به دو هدف اجرا می‌شوند: نخست اینکه دانش‌آموزان بر اساس ویژگی‌های شخصی (استعداد، توانش، علاقه و دانش) به مسیرهای تحصیلی هدایت شوند، به طوری که رشته تحصیلی هر فرد برانده شخصیت وی باشد. دوم اینکه دانش‌آموزان بر مبنای نیازهای جامعه به رشته‌های تحصیلی هدایت شوند، چنان‌که تربیت‌شوندگان رشته‌های گوناگون، از لحاظ کمی و کیفی، بتوانند نیازهای جامعه به نیروی انسانی را برطرف سازند (نویدی، ۱۳۹۷). بنابراین انتخاب رشته یکی از دغدغه-

---

^۱ Njogu, Kibaara & Gichohi

نویسنده اول: فرزانه تازی   مسیر انتخاب رشته علوم انسانی: روایت‌های دوران تحصیلی‌ام

های اصلی و اساسی دانش‌آموزان دوره اول متوسطه است. چرا که این تصور وجود دارد که با این انتخاب، آینده شغلی و حتی کیفیت زندگی خود را تضمین می‌کنند (ابراهیمی‌مقدم، صمدی و شریفی، ۱۳۹۶). از این‌رو نمی‌توان آن را به عواطف گذرا، تصور و تخیل، پیش‌بینی‌های خوش‌بینانه و مفاهیم عوامانه واگذار کرد (احمد، شریف و احمد^۱، ۲۰۱۷).

چاپمن^۲ (۱۹۷۴) معتقد است انتخاب رشته تحصیلی با توجه به مجموعه‌ای از ویژگی‌های درونی داوطلب با عوامل بیرونی مرتبط است. مطابق نظریه وی، انتخاب رشته تحصیلی بر اساس عوامل درونی شامل علاقه و سطح آرزوهای فردی، نگرش، توانایی و عملکرد تحصیلی و نیز عوامل بیرونی از قبیل وجود داشتن افراد مهم در زندگی فرد مثل خانواده، دوستان و مشاوران تحصیلی، رسانه‌ها، مکان و سطح آموزش انجام می‌شود (تانگ و سنگ^۳، ۲۰۱۶). شواهد تجربی نشان می‌دهد که عوامل درونی انگیزشی تحت تأثیر عوامل بیرونی است و اگر شدت علاقه‌ها، انگیزه‌ها و تجارب و استعدادها و توانمندی‌ها بالا نباشد، عوامل بیرونی فشارهای قابل‌توجهی وارد کرده و عوامل درون‌زا را به سمت و سوی خود می‌کشانند. هر چه قدرت تجزیه و تحلیل داوطلب از شرایط خود و بازار بالاتر باشد، از عوامل بیرونی کمتر تأثیر می‌پذیرد و این نیازمند بسترهای تربیتی و آموزشی مناسب در مقاطع قبل از انتخاب رشته است (ارشادی، توکلی، منفرد و غیاثی، ۱۴۰۰).

از آنجا که انتخاب رشته تحصیلی یکی از مهم‌ترین تصمیم‌گیری‌هایی است که هر فرد در طول زندگی خود انجام می‌دهد (مختارزاده بازرگانی و علیزاده، ۱۳۹۸)، اگر دانش‌آموزان به صورتی درست و متعادل به یک رشته تحصیلی هدایت نشوند، موجب سرگردانی، اتلاف وقت و به هدر رفتن منابع جامعه می‌شود، اما از سویی دیگر، اگر هدایت تحصیلی متناسب با شناخت توانایی‌ها و رغبت‌های افراد و نیازها و امکانات

---

^۱ Ahmed, Sharif & Ahmad

^۲ Chapman

^۳ Tang & Seng

جامعه انجام شود، نظام آموزشی به صورتی شایسته و منظم در جهت هدف‌های پیش-بینی شده پیش خواهد رفت (ارشادی و همکاران، ۱۴۰۰) و به طور قابل توجهی شانس فرد را برای موفقیت شخصی، تحصیلی، اقتصادی و اجتماعی افزایش می‌دهد (مادولیا^۱، ۲۰۱۷). در همین راستا صالح، عبدالرحمن، تیلا و علی^۲ (۲۰۲۰) نیز تاکید دارند؛ هر چه آگاهی فرد از واقعیت‌های پیش روی یک انتخاب بیشتر باشد، در ادامه کار باورها و احساسات او محکم‌تر و روشن‌تر شده، احتمال موفقیت فرد در زمینه انتخابی بیشتر می‌شود.

بر اساس مطالب فوق، آنچه در شرایط موجود مشهود است، اهمیت انتخاب رشته تحصیلی دانش‌آموزان در مقطع متوسطه است تا بر اساس علاقه، استعداد و عملکرد آموزش خود در دوره تحصیلی به یکی از شاخه‌های نظری، فنی و حرفه‌ای و کار و دانش هدایت شوند (بیش^۳، ۲۰۰۴). اما آنچه که بر روی انتخاب رشته تحصیلی یک دانش‌آموز تاثیر می‌گذارد، نیز حائز اهمیت خواهد بود. انتخاب رشته‌ای که در آینده نزدیک انتخاب شغل را به همراه خواهد داشت. در ارتباط با موضوع انتخاب رشته و هدایت تحصیلی، مطالعات ارزشمندی توسط پژوهشگران داخلی و خارجی انجام شد که در ادامه نتایج یافته‌های برخی از این تحقیقات به اختصار در جدول شماره ۱ آمده است.

جدول ۱. نمونه‌ای از مطالعات پیشین مرتبط با تحقیق حاضر

ردیف	عنوان	محقق - سال	روش - ابزار	نتایج
۱	عوامل مؤثر بر نسل Z در انتخاب رشته‌های تحصیلی: یک مورد اندونزیایی	آریانی و عمر ^۴ (۲۰۲۰)	کمی - پرسشنامه	یافته‌ها نشان می‌دهد که عوامل داخلی مؤثر بر نسل Z در انتخاب رشته شامل خانواده، پیشرفت تحصیلی و فرهنگ است، در حالی که عامل بیرونی تأثیرگذار کیفیت آموزش است. یافته دیگری نشان داد که نسل Z در تصمیم‌گیری برای رشته‌های تحصیلی خود

^۱ Mudulia

^۲ Saleh, Abdulrahman, Tela & Ali

^۳ Bish

^۴ Aryani & Umar

ردیف	عنوان	محقق - سال	روش - ابزار	نتایج
				بیشتر تحت تأثیر عوامل داخلی به جای عوامل خارجی هستند.
۲	چرا دختران برای تحصیل علوم انسانی یا اجتماعی انتخاب می‌کنند؟	تروس ^۱ (۲۰۲۰)	کمی - پرسشنامه	نتایج این تحقیق نشان داد که دانش‌آموزان دختر تحت تأثیر انتظارات معلمان و والدین خود بوده و بیشتر گرایش به رشته علوم انسانی و اجتماعی دارند؛ در صورتی که پسران بر اساس خودپنداره و توانایی‌هایشان به رشته‌های فنی و تجربی تمایل داشته و جهت ادامه تحصیل بر می‌گزینند.
۳	تحلیل کیفی دایل موثر بر انتخاب رشته تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه با رویکرد گراند تئوری	نیازی و سلیمان‌نژاد (۱۳۹۹)	کیفی - مصاحبه	ده مقوله اصلی شامل ترجیحات شغلی، علاوق آموزشی، الگوپذیری از گروه‌های مرجع، هدایت تحصیلی، فشار والدین، استطاعت مالی، پنداشت از توانمندی شخصی، آینده‌نگری آموزشی، ارتقای سرمایه فرهنگی و عقبه فرهنگی در یافته‌های تحقیق شناسایی شد.
۴	مطالعه کیفی هدایت تحصیلی دانش‌آموزان بر اساس تجربه زیسته مشاوران مدرسه	وجدانی‌همت و همکاران (۱۳۹۹)	کیفی - مصاحبه	نتایج نشان داد برای ایجاد دوره‌های اثرگذار موک باید زمینه تعاملات و مشارکت فراگیران را مهیا ساخت، سیستم‌های مدیریت مناسب را طراحی؛ به استانداردهای موجود توجه و زمینه نگرش مثبت به این‌گونه آموزش‌ها را در بین مؤسسات آموزشی و آحاد جامعه فراهم آورند.
۵	عوامل موثر دوران پیش از دبستان و دبستان بر انتخاب رشته تحصیلی دانش‌آموزان پایه نهم	ذبیحی‌زواره، کاظمیان و کسای (۱۳۹۹)	کیفی - مصاحبه	عوامل بدست آمده در دوره پیش از دبستان شامل پیگیری علایق و توانمندی‌ها و آماده-سازی فضای بروز آنها است. در دوران دبستان، عواملی چون تجربیات فرد و واکنش‌های رفتاری اطرافیان، الگوپردازی (تأثیر دیگران) و درون‌فکنی حاصل شد.
۶	بررسی عوامل موثر در گرایش انتخاب رشته تحصیلی در دانش‌آموزان	مختارزاده و علیزاده (۱۳۹۸)	کمی - پرسشنامه	نتایج نشان داد نظر دبیر و مشاور تحصیلی، علاقه دانش‌آموز، سوابق تحصیلی، نظر خانواده و استعداد تحصیلی در گرایش انتخاب رشته موثر است. نظر خانواده بالاترین

^۱ Trusz

ع.ع	عنوان	محقق - سال	روش - ابزار	نتایج
				رتبه و نظر دبیر و مشاور کمترین رتبه را داراست.
۷	مقایسه تطبیقی عملکرد تحصیلی فارغ‌التحصیلان نظام جدید آموزشی	راپوپورت و تیبو ^۱ (۲۰۱۸)	کمی - پرسشنامه	یافته‌ها بیانگر آن است که انتخاب رشته دانش‌آموزان متأثر از نمرات تحصیلی، کلیشه‌های جنسیتی، سلاقی و هنجارها بوده است.
۸	بررسی وضعیت آگاهی، دسترسی و استفاده دانش‌آموزان از منابع اطلاعاتی موثر بر انتخاب رشته تحصیلی	رضاپور- میرصالح، شفایی و براتی (۱۳۹۶)	کمی - پرسشنامه	یافته‌ها نشان داد دانش‌آموزان استفاده از نظرات متخصصان هر رشته، نظرات معلمان و دانش‌آموزان سال‌های بالاتر، تحلیل عملکرد تحصیلی خود در سال‌های گذشته، تحقیق فردی و سنجش علایق و استعدادها خود در انتخاب رشته مناسب آگاه بوده و در عمل از آن‌ها استفاده کردند.
۹	بررسی عوامل مؤثر بر هدایت تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان نظام جدید متوسطه آپ شهرستان شاهرود	طالع‌زاری (۱۳۹۵)	کمی - پرسشنامه	نتایج به‌دست آمده از تحقیق، حاکی از تأثیر وسایل ارتباط جمعی، برنامه‌های هفته مشاغل، مشاوران مدرسه، درس برنامه‌ریزی تحصیلی و شغلی، دوستان و آشنایان در آگاهی دادن و ایجاد رغبت‌های شغلی در دانش‌آموزان بوده است.

با توجه به پیشینه مطالعاتی که به اختصار در جدول فوق به آن‌ها اشاره شد، ملاحظه می‌شود که انجام مطالعاتی با رویکرد کمی و کیفی در ارتباط با هدایت تحصیلی دانش‌آموزان و عوامل مؤثر بر انتخاب رشته آنان مدنظر محققان بوده است. در بخشی از این مطالعات، از تجارب مشاوران مدرسه و در برخی دیگر نظر دانش‌آموزان مبنای گردآوری اطلاعات قرار گرفت. لیکن با نگاهی دقیق‌تر به یافته‌های پژوهشی در این حوزه که تعداد محدودی از آن‌ها در جدول ۱ آورده شد، می‌توان یک خلاء عمده در بررسی پیشینه اکثر این مطالعات را دریافت. آنچه به‌عنوان شکاف ادبیات نظری در این زمینه مطرح است، نخست عدم تمرکز بر یک رشته و واکاوی عواملی که منجر به

^۱ Rapoport & Thibout

نویسنده اول: فرزانه تازی   مسیر انتخاب رشته علوم انسانی: روایت‌های دوران تحصیلی‌ام

انتخاب آن شده است. دوم آن‌که اکثر این تحقیقات صرفاً به شناسایی عوامل موثر بر انتخاب رشته قبل و یا حین آن پرداختند، لیکن به منظور آگاهی‌بخشی بهتر، لازم است پیامدها و تبعات ناشی از انتخاب رشته را نیز مورد واکاوی قرار داد تا دورنمای بهتری برای تصمیم‌گیری مخاطبان بدست آید. بدین منظور در این پژوهش نگارندگان تلاش نمودند با هدف رفع خلاءهای تحقیقاتی فوق، عوامل موثر بر انتخاب رشته علوم انسانی را که پیش از این در تحقیقات کمتر به آن توجه شده است، مورد بررسی قرار داده و روایت‌های مرتبط قبل و بعد از این انتخاب را به تصویر بکشند.

بر این اساس، انجام تحقیق حاضر به شیوه روایت پژوهی چارچوبی غنی و درک و فهمی عمیق‌تر را نسبت به چرایی و چگونگی انتخاب رشته تحصیلی علوم انسانی و عوامل دخیل در گزینش آن در اختیار مخاطبان قرار خواهد داد و فراهم‌کننده فرصتی است تا با نگاهی انتقادی نسبت به تجارب تحصیلی راوی داستان و پیامدهای خوشایند و ناخوشایند آن، تصمیمی شایسته از جانب سایر دانش‌آموزان گرفته شود. امید که نتایج حاصل از این تحقیق به مدیران، برنامه‌ریزان و مشاوران تحصیلی کمک نماید تا در جهت ارتقای جایگاه رشته علوم انسانی و هدایت دانش‌آموزان در مسیر مطلوب آموزشی، قدم‌های مثبتی برداشته و توجهی دقیق‌تر و اصولی‌تر به اقتضائات خاص این رشته و متقاضیان ورود به آن داشته باشند. لذا این تحقیق در پی پاسخگویی به این سوال اصلی است که عوامل موثر بر انتخاب رشته علوم انسانی بر اساس تجربیات دوران تحصیل محقق چه بوده است؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر جزو تحقیقات کیفی و با روش روایت پژوهی انجام شد. به زعم کلان‌دینین^۱ (۲۰۰۶)، روایت پژوهی عبارت است از مطالعه تجربه افراد از طریق داستان-هایی که روایت می‌کنند. این روش برای به تصویر کشیدن داستان‌ها یا تجارب زندگی یک نفر یا تعداد معدودی از افراد مناسب است (کرسول^۲، ۱۴۰۰). روایت پژوهی طیف

---

^۱ Clandinin

^۲ Creswell

وسیعی از شیوه‌های عمل را در برمی‌گیرد که مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از: سرگذشت‌نامه، تاریخچه زندگی، تاریخ شفاهی، خودشرح‌حال‌نویسی و خودمردم‌نگاری (عطاران، ۱۳۹۵). در این تحقیق به طور ویژه از شیوه، خود شرح‌حال‌نویسی استفاده شد. خودشرح‌حال‌نویسی امکان بازنمایی معانی تجارب و قابلیت کاوش دیالکتیک زیست-جهان فرد در بستر زمان گذشته، حال و آینده را فراهم می‌کند. از جنبه روشی می‌توان ویژگی‌های خودشرح‌حال‌نویسی را این‌گونه بیان نمود: منشور است، نگاهی پس‌نگرانه دارد، ساختار داستانی دارد، نویسنده و راوی و شخصیت با هم یکی هستند. همچنین، نویسنده در قالب این ادبیات تجربیات شخصی خود را به تصویر می‌کشد و خط روایت و حوادث نقل شده به طور مستقیم از زندگی فردی وی برگرفته شده است (ناصری، ۱۳۹۱). از این رو در خودشرح‌حال‌نویسی، فرد خودش تجاربش را روایت می‌کند و می‌نویسد و واسطه‌ای در کار نیست. به عبارت دیگر، در خودشرح‌حال‌نویسی، «من» محور اصل نوشته است و حوادث و موضوعات پیرامون «من» شکل می‌گیرند (کرسول، ۱۴۰۰). به این ترتیب، از جمله ملاک‌های اساسی جهت انتخاب محقق برای بیان تجارب شخصی خود را می‌توان مواردی چون علاقه‌مندی به انجام تحقیق در این زمینه، تحصیل در رشته علوم انسانی، شناخت عمیق در زمینه موضوع تحقیق، برخورداری از تجارب دست اول و بی‌واسطه، کسب نتایج موفق در این رشته و رضایت‌مندی از انتخاب رشته خود اشاره کرد.

منبع گردآوری داده‌های این تحقیق، منابع تجربی محقق چون داستان‌ها و روایت‌های دوران تحصیل، خاطره‌ها، گفتگوها و یادداشت‌های روزانه بود. پژوهش‌روایی دارای مراحل جمع‌آوری داستان و روایت‌ها، ثبت و ضبط آن‌ها، رمزگذاری، تفسیر و اعتباریابی است (قربانی و همکاران، ۱۳۹۶). بنابراین در گام نخست محقق بر دوران زندگی گذشته خویش متمرکز شده است تا از طریق تأمل و نظرافکندن به دوران دانش-آموزی، زیست‌تحصیلی‌اش را چنان که برایش گذشته، به تصویر بکشد. در ادامه روایت خود را با تمرکز بر سه عنصر زمان، مکان و تعاملات به طور کامل نگاشت. در گام بعد،

نویسنده اول: فرزانه تاری   مسیر انتخاب رشته علوم انسانی: روایت‌های دوران تحصیلی‌ام

داده‌ها کدگذاری و تجزیه و تحلیل شدند. ریزمن^۱ (۲۰۰۸) با تأکید بر روایت افراد و گروه‌ها، چهار نوع تحلیل در روش تحقیق روایتی معرفی می‌کند: ۱. تحلیل مضمونی یا تم ۲. تحلیل ساختاری ۳. تحلیل عملکرد گفتمان ۴. تحلیل بصری. در تحقیق حاضر، روش تجزیه و تحلیل داده‌ها، تحلیل مضمون است. هدف از تحلیل مضمون/تم، شناسایی مضامین درون روایت‌هاست. در این رویکرد تمرکز بر محتوای روایت‌ها و آنچه گفته شده است، می‌باشد. این روش تحلیل می‌تواند برای تحلیل روایت یک شخص و یا روایت‌های مرتبط چندگانه استفاده شود. در هر دو رویکرد، شما باید به توالی زمانی و زمینه بافت‌واره مضامینی که شناسایی می‌کنید، توجه داشته باشید (ساندرز، لوئیس و تورنهییل^۲، ۲۰۱۹). بر این اساس، یادداشت‌ها چندین بار بازخوانی شد تا مصادیق تلخیص و استخراج گردند. در گام دوم مضامین فرعی شناسایی شد. در این مرحله مصادیقی که ارتباط مفهومی مشابه داشتند، در یک مضمون فرعی قرار گرفتند. در گام بعد مضامین اصلی بر اساس قرابت معنایی مضامین فرعی دسته‌بندی شدند. فرایند کدگذاری یافته‌های اصلی پژوهش در جداول ۲ و ۳ ارائه شده است.

اساساً در تحقیق روایی هدف یافته‌ها بیشتر فهم زمینه‌ای و قابل اطمینان، با تمرکز بر واقعیت‌های بیانی در تجربیات افراد است. این روش ادعا نمی‌کند که می‌تواند واقعیت را به دقت تشریح کند، بلکه هدف این است که یافته‌ها حداکثر هم‌گرایی و تشابه را با واقعیت و حقیقت داشته باشد (کرسول، ۱۴۰۰)، زیرا روایت در جستجوی تعمیم یافته‌ها نیست، روایت بیشتر دعوتی است از دیگران تا آنچه را دیده شده است، ببینند و در این تجربیات سهم شوند (شعبانی‌ورکی، ۱۳۸۵). لیکن طبق نظر لینکلن و گوبا^۳ (۱۹۸۹) از آن‌جا که اعتباربخشی بخش لازم هر پژوهش کیفی است (وبستر و مرتوا^۴، ۲۰۰۷)، در این تحقیق اعتباربخشی به واسطه جلب توافق آراء از طریق به اشتراک‌گذاری دیدگاه‌ها را مورد تأکید قرار داد. در همین راستا تحلیل‌های انجام شده در اختیار

---

^۱ Riessman

^۲ Saunders, Lewis & Thornhill

^۳ Guba & Lincoln

^۴ Webster & Mertova

سه تن از افرادی که در رشته علوم انسانی تحصیل نموده‌اند، قرار گرفت تا آن‌ها نیز این روایت‌ها را مورد بررسی قرار داده و نظرات خود را در خصوص نتایج احصا شده بیان نمایند. هم‌چنین در این مرحله به منظور بررسی قابلیت اعتماد یافته‌ها، از روش بررسی همکار (توافق بین دو کدگذار) استفاده شد. در این روش، از یک همکار درخواست شد تا بخش اول از متن روایت‌ها را کدگذاری نماید. بدین ترتیب، میزان توافق بین دو کدگذار برابر با ۷۹ به دست آمد. با توجه به این‌که میزان پایایی بیشتر از ۶۰ بود، قابلیت اعتماد کدگذاری‌ها مورد تایید قرار گرفت.

یافته‌ها

در پاسخ به سؤال اصلی تحقیق، ابتدا روایت‌های دوران تحصیلی محقق از پایه اول ابتدایی تا متوسطه دوم گردآوری، بازنویسی و نگاشته شد. این روایت‌ها مربوط به تجارب دوران تحصیلی محقق با بار مثبت و منفی از دوران مدرسه است، پس از آن با مرور منظم و بازخوانی روایت‌های نگاشته شده و تاملات عمیق بر روی متن، فرایند کدگذاری انجام پذیرفت. در مرحله نخست ۱۹ مضمون اولیه و فرعی بدست آمد که پس از ترکیب آن‌ها و مقایسه کدهای مشترک در مرحله دوم کدگذاری چهار مضمون اصلی شامل عوامل آموزشی، فردی، خانوادگی و محیطی استخراج شد که در دو بخش شامل عوامل مرتبط قبل و حین انتخاب رشته و عوامل مرتبط بعد از انتخاب رشته گروه‌بندی شدند که در ادامه به صورت جداول مجزا ارائه گردید.

الف) تأملی بر روایت‌های قبل و حین انتخاب رشته علوم انسانی

محور نخست تحقیق، عوامل موثر قبل و حین انتخاب رشته است که شامل چهار مضمون اصلی و ۱۱ مضمون فرعی است (جدول ۲). در این بخش تجارب‌زیسته و روایت‌های دوران تحصیل محقق در مقطع ابتدایی، راهنمایی و اول دبیرستان در ذیل هر یک از مضامین اصلی ارائه شد. لازم به ذکر است به جهت اختصار، صرفاً نمونه‌ای از روایت‌های این بخش بیان شده است.

جدول ۲. کدگذاری روایت‌های مرتبط قبل و حین انتخاب رشته

فرایند کدگذاری			نمونه مصادیق از روایت‌ها
محور	مضمون اصلی	مضمون فرعی	
عوامل مؤثر قبل و حین انتخاب رشته	آموزشی	عدم تعلق به مدرسه	«خاطرات دلچسبی از مدرسه نمونه ندارم. تنها اضطراب بود و تشویش!»
		نقش معلمان	«دبیران ریاضی و فیزیک‌مان بسیار خشک و غیر منعطف بودند...»
		تاثیر نمرات درسی	«در کلاس عربی یکتاز میدان بودم و این شعف من را دوچندان می‌کرد.»
		هدایت تحصیلی	«نتیجه آزمون هدایت تحصیلی هم موافق با رشته علوم انسانی بود...»
	فردی	برخورداري از استعداد ادبی	«گویی طبع ادبی و هنری را از همان ابتدا از خانواده به ارث بردم.»
		ترس از شکست	«تصور می‌کردم با ورود به سایر رشته‌ها، موفقیت بالایی کسب نکنم.»
		داشتن انگیزه و هدف	«من که در پی دستیابی به هدفی بودم که بذر آن در درونم کاشته شده بود.»
		علاقه و رغبت	«حس خوبی از خواندن دروس علوم انسانی داشتم و لذت می‌بردم.»
	خانوادگی	حمایت و پشتیبانی	«هیچ‌گاه از جانب خانواده‌ام بازخواست نشدم و به تصمیمم احترام گذاشتند.»
		سوابق تحصیلی	«با بررسی نتایج و عملکرد تحصیلی خانواده و بستگان، آگاهانه انتخاب کردم.»
	محیطی	آینده‌نگری شغلی	«خودم را همواره در کسوت معلمی یا وکالت می‌دیدم و آن را در ذهنم می‌پروراندم.»

۱) عوامل آموزشی

در بخش عوامل آموزشی مرتبط با انتخاب رشته علوم انسانی مضامین اصلی چون ساختار آموزشی مدرسه، عملکرد معلمان، تاثیر نمرات درسی و آزمون هدایت تحصیلی شناسایی شد که نشان‌دهنده تاثیر زیاد عوامل آموزشی و درون مدرسه‌ای در زمان انتخاب رشته بود. در این ارتباط محقق به فضای رقابتی و رعب‌انگیز کلاس خود، حضور معلمان خشک و غیرمنعطف در دروسی چون ریاضی و فیزیک و ... که موجب بی‌میلی و عدم اشتیاق او نسبت به این دروس شده، در کنار برنامه‌های فشرده و سخت مدرسه اشاره نمود، هم‌چنین محقق حمایت‌ها و مشاوره‌های بجای دبیران عربی و ادبیات را هم در گزینش این رشته موثر دانسته و در روایت خود بدان اشاره نموده است. هم‌چنین عملکرد خوب در دروس مربوط به رشته علوم انسانی و کسب نمرات بالا در کنار نتیجه آزمون هدایت تحصیلی که حاکی از انتخاب صحیح محقق بوده است، در این بخش روایت شده است.

- **عدم تعلق به مدرسه:** تعلق به مدرسه عبارت است از این‌که دانش‌آموزان چه احساسی نسبت به مدرسه خود دارند و تعلقی که با همسالان، معلمان و کادر آموزشی مدرسه برقرار می‌کنند چگونه است. برخورداری از احساس تعلق به مدرسه علاوه بر ایجاد محیطی سالم برای نوجوان در راستای کسب شخصیت مستقل و اجتماعی شدن، بازده-های تحصیلی مثبتی نیز دارد (فاروقی، پورشالچی و اسنخانی‌اکبری نژاد، ۱۳۹۹). در این زمینه محقق تجربه‌زیسته خود را که بیان‌گر عدم تعلق به جو و فرهنگ موجود در مدرسه نمونه دولتی در پایه اول دبیرستان است را به تصویر می‌کشد.

«خاطرات دلچسپی از متوسطه اول در مدرسه نمونه ندارم. تنها اضطراب بود و تشویش! امروز که چندین سال از آن دوران می‌گذرد همیشه با خودم می‌اندیشم مدارس نمونه به دنبال نخبه‌پروری بودند یا اضطراب‌افکنی؟ چه چیزی در آنجا ارزشمند بود؟»

با وجود این‌که خانواده از حضور من در مدرسه نمونه دولتی در مقطع راهنمایی به دلیل بعد مسافت امتناع نموده و اجازه ندادند که در آن سن کم از محیط خانه

نویسنده اول: فرزانه تازی   مسیر انتخاب رشته علوم انسانی: روایت‌های دوران تحصیلی‌ام

دور شوم، اما بالاخره در مقطع متوسطه این اجازه صادر شد. من که سودای ورود به مدرسه نمونه را داشتم به عنوان نفر اول شهرستان نوشهر وارد این مدرسه شدم. بعد از ثبت نام و بازدید از خوابگاه شبانه‌روزی، اشتیاق آمدن روز اول مهر را داشتم تا با فضای جدید، دوستان جدید و مدیر و معلمان جدید آشنا شوم. اول مهر فرارسید و مراسم صبحگاهی شروع شد. بعد از صحبت‌های مدیر مدرسه که فردی آرام و صبور به نظر می‌رسید، ناظم مدرسه شروع به سخن کرد. با صحبت‌هایش نوستالژی تمام ناظران عبوس و عصبی به ذهنم متبادر شد. نمی‌دانم چرا نمی‌توانستم تحملش کنم. بعد از کلی امر و نهی، اجازه ورود به کلاس را داد ...»

یکی دیگر از عواملی که موجب عدم مقبولیت مدرسه و عدم تعلق خاطر به آن در نزد روای داستان می‌شد، وجود ساعات کلاسی طولانی و برنامه‌های فشرده مدرسه نمونه دولتی نسبت به مدارس عادی بود، که شرایط را برای دانش‌آموزان این‌گونه مدارس سخت می‌نمود که در ذیل به آن اشاره شد.

«کم کم همه چیز شکل رسمی به خود گرفت. برنامه درس‌ها اعلام شد. ساعات حضور در مدرسه، کلاس، نمازخانه، سلف و ... مورد به مورد به تمامی دانش‌آموزان گوشزد می‌شد. کلاس‌ها از ساعت ۸ تا ۲/۵ بعدازظهر بود. علاوه بر درس‌های معمول در مدارس عادی، برنامه ریاضی پیشرفته، فیزیک، زیست و شیمی پیشرفته را هم داشتیم و این مباحث فراتر از موضوعات کتاب درسی معمول بود. مباحث بسیار سختی که برای قبولی در آن‌ها باید تلاش مضاعفی را می‌کردیم.»

علاوه بر جو و فرهنگ حاکم بر مدرسه و نیز قوانین و مقررات مربوط به ساعات و برنامه‌های کلاسی، عامل دیگری که در عدم رضایت محقق موثر بوده است، می‌توان به نوع ارتباط و تعامل دانش‌آموزان با یکدیگر اشاره کرد که به خوبی در خودنوشت ذیل بیان شده است.

«... بچه‌ها مدام در رقابت با یکدیگر بودند و اضطراب را به صورت پیدا و پنهان می‌توانستم در چهره و حرکاتشان مشاهده کنم. ملاک دوستی‌ها برتری علم بود...»

در نهایت این گونه به نظر می‌رسد، عدم دلبستگی و پیوند میان روحيات محقق و مدرسه‌ای که در مقطع اول دبیرستان تحصیل می‌نمود، از جمله عوامل موثر در انتخاب رشته علوم انسانی وی بوده است که در ادامه به آن اشاره شد.

«خانم رضایی در حضور مدیر از من پرسید "با توجه به نمرات خوبی که داری، دلیل انتخابت چیه؟ با دوستان توی کلاس یا خوابگاه مشکل پیدا کردی؟" نمی‌دانستم چه پاسخی باید بدهم. دلیلش برای خودم مشخص بود اینکه از این مدرسه خلاص شوم. در جایی به ادامه تحصیل بپردازم که هر روز مجبور به تحمل شرایط نباشم. نیاز به آرامشی داشتم که با آمدن به این مدرسه آن را گم کردم، تک بعدی نباشم و .... اما در پاسخ به ایشان گفتم: "علاقه به دروس حفظی و ادبی دارم". بی‌راه نگفتم اما این همه واقعیت نبود.»

- نقش معلمان: معلمان به عنوان محور اصلی در نظام تعلیم و تربیت، سکان‌دار امر مشاوره و راهنمایی دانش‌آموزان به شمار می‌روند. شیوه برخورد و سبک تدریس ایشان در کلاس درس در کنار ارائه بازخوردهای مثبت، می‌تواند تاثیر به‌سزایی در انتخاب دانش‌آموزان داشته و تسهیل‌کننده قوی در برنامه هدایت تحصیلی و دانش آنان محسوب شوند (قاسمی، ۱۳۹۹). در روایت ذیل به وضوح به نقش معلمان در انتخاب رشته علوم انسانی از جانب محقق اشاره شده است.

«علاقه من به این رشته شاید از همان درس عربی دوران راهنمایی به واسطه معلم مهربانم خانم سالار، که عربی را به خوبی تدریس می‌کرد و مکرراً من را مورد تحسین قرار می‌داد، ایجاد شده بود.»

تجربه متضاد از دو نوع شیوه برخورد معلمان در سال اول دبیرستان، هم در نوع خود جالب توجه بوده است که ارتباط تنگاتنگی را با نوع تصمیم‌گیری محقق برای انتخاب رشته خود داشته است.

« دبیران ریاضی و فیزیک‌مان بسیار خشک و غیر منعطف بودند. تنها چیزی که برایشان ارزش داشت نمره بود و ملاک برتری دانش‌آموزان قرار می‌گرفت و بهایی برای تلاش بچه‌ها، روحیات آن‌ها قائل نبودند. تبعیض و رقابت بین بچه‌ها را دامن می‌زدند. با وجود این‌که در تمامی دروس از جمله دانش‌آموزان ممتاز تلقی می‌شدم اما هیچ‌گاه از محیط کلاس راضی نبودم. چرا که برای کسب بیشترین رضایت از معلمان و صرفاً کسب نمره، باید سخت تلاش می‌کردم و از خودم غافل بودم. علایق و تمایلاتم به کلی نادیده گرفته شد. ... در این بین تنها درسی که برای من شیرین بود کلاس درس عربی آن هم به علت حضور معلم با اخلاق‌مان بود. شاید اولین جرقه ورود به رشته علوم انسانی در این کلاس زده شد. ایشان به من گفتند: " نمی‌دونم در سایر دروس به خوبی عربی هستی یا نه اما پیشنهادم اینه بری رشته علوم انسانی!" »

- **تاثیر نمرات درسی:** یکی از شرایط لازم برای انتخاب رشته در پایه نهم تحصیلی عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان و توجه به نمرات درسی آن‌ها است. هرچه نمره کل هر فرد در دروس تخصصی مربوط به هر یک از رشته‌های تحصیلی بیشتر باشد شانس بیشتری برای موفقیت خواهد داشت. تاثیر نمرات دروسی مثل عربی و ادبیات که از جمله دروس تخصصی و مهم رشته علوم انسانی محسوب می‌شود، از جانب نویسنده در متن روایت ذیل بیان شده است.

«با وجود آن‌که در تمامی دروس تخصصی مثل ریاضی و زیست و فیزیک نمرات بالایی کسب می‌کردم اما به خوبی می‌دانستم که نسبت به دوستانم همچنان نیاز به کار و تمرین بیشتر دارم و برای کسب بهترین نمره باید فشار زیادی را متحمل شوم. اما در کلاس عربی شرایط فرق می‌کرد. آنجا یکتاز میدان بودم و این شغف من را برای یادگیری این درس دوچندان می‌کرد. نگاه‌های تحسین‌آمیز معلمان و هم‌کلاسی‌هایمان هر چه بیشتر به من می‌فهماند که مسیر آینده تحصیلی من جایی است که در آن عربی و ادبیات نقش پررنگ‌تری دارند.»

- **هدایت تحصیلی:** در فرایند هدایت تحصیلی خدمات راهنمایی و مشاوره‌ای به دانش‌آموزان ارائه می‌شود، یعنی علاوه بر اینکه دانش‌آموزان را با شاخه‌ها و رشته‌ها و شغل‌های مختلف آشنا می‌کنند، به آن‌ها کمک می‌کنند تا علایق و استعدادها و توانایی‌های خود را در زمینه‌های مختلف بشناسند، این بررسی‌ها بر اساس مطالعه شاخص‌های عملکرد تحصیلی در سه سال دوره متوسطه اول، آزمون‌های استعداد و رغبت و نظرخواهی از دانش‌آموزان انجام می‌شود. با پاسخ دادن به سوالات آزمون هدایت تحصیلی به هر یک از دانش‌آموزان کمک خواهد شد تا با پی بردن به علایق و توانایی‌های اصلی خود و همچنین با در نظر گرفتن تمامی امکاناتی که در حین تحصیل در اختیار آن‌ها قرار می‌گیرد، رشته تحصیلی مناسبی را برای خود انتخاب کنند. در ادامه محقق تجربه خود را در این زمینه بیان نمود.

«در روزهای واپسین متوسطه اول باید به انتخاب رشته می‌پرداختیم. خانم رضایی مشاور مدرسه فرم مربوط به انتخاب رشته را در کلاس ما پخش کرد و در این باره که انتخاب شما باید بر اساس علاقه، استعدادها و توانایی‌ها و وضعیت تحصیلتان باشد، توضیحاتی را ارائه نمودند. من که از پیش تصمیم خود را گرفته بودم، در فرم نظرسنجی، سوالاتی که مربوط به رشته علوم انسانی می‌شد را با درجه اهمیت بالاتری انتخاب می‌کردم و نتیجه آن شد که می‌خواستم. در کلاس ۲۰ نفریمان، تنها من بودم که به انتخاب رشته علوم انسانی پرداختم.»

(۲) عوامل فردی

شناخت ویژگی‌های فردی و شخصیتی در جهان آموزشی و حرفه‌ای امروز امری لازم و ضروری است (عیسائی چشمه‌ماهی و همکاران، ۱۳۹۰) و همواره ویژگی‌های فردی و توانمندی‌های دانش‌آموزان از عوامل تاثیرگذار در انتخاب رشته بوده است. در این بخش محقق به علاقه خود نسبت به دروس این رشته، دارا بودن استعداد و طبع

نویسنده اول: فرزانه تاری   مسیر انتخاب رشته علوم انسانی: روایت‌های دوران تحصیلی‌ام
ادبی، ترس از شکست و داشتن انگیزه و هدف اشاره کرده است که در ادامه روایت‌های
مربوط به هر یک از این ویژگی‌ها نام برده می‌شود.

- **علاقه‌مندی به رشته:** شناخت رغبت‌ها و علایق در سرنوشت افراد تاثیر بسزایی دارد و
معمولاً افراد به اموری علاقه نشان می‌دهند که توانایی بیشتری برای انجام آن دارند. در
مرحله نخست باید علاقه دانش‌آموزان را ملاک انتخاب رشته تحصیلی قرار داد، زیرا
علاقه در هر کاری پشتوانه موفقیت است. در روایت‌های نویسنده نیز به اهمیت نقش
علاقه و اولویت نخست آن در انتخاب رشته اشاره شده است.

«اولین چیزی که در انتخاب رشته من نقش داشت، علاقه‌مندی من به دروس
این رشته بود. برای من که هر بار از خواندن دروسی مثل ادبیات، عربی و
جامعه‌شناسی لذت می‌بردم و حس خوبی را تجربه می‌کردم، حضور در رشته
علوم انسانی می‌توانست انگیزه تحصیلی بیشتری را برای من فراهم آورد و در
آن به موفقیت‌های بیشتری برسم.»

- **برخورداری از استعداد ادبی:** استعداد یک توانایی بالقوه و مجموعه‌ای از قابلیت‌ها است
که در انجام کارها موجب شایستگی فرد می‌شود، با توجه به اینکه استعداد افراد
گونگون بوده و تفاوت‌های زیادی دارند، شناخت استعدادها، بهترین گام در راه
استفاده صحیح از آن است؛ لذا دانش‌آموزان با شناخت که از توانایی‌های بالقوه خویش
دارند، می‌توانند در انتخاب رشته مناسب و دلخواه خویش موفق شوند. در روایت ذیل
محقق به دارا بودن استعداد ادبی خود و سازگاری روحیات خویش با رشته علوم
انسانی اشاره کرده است.

«پدر و خواهرانم شعر می‌گفتند و من نیز گاه‌آ دل‌نوشته‌هایی برای خودم می‌-
نوشتم. گویی طبع ادبی و هنری را از همان ابتدا از خانواده به ارث بردم. زمانی
که در کلاس خانم یوسفیان دبیر ادبیاتم حضور داشتم، سر از پا نمی‌شناختم. در
این کلاس عادت داشتم مدام شعرها و نوشته‌های ادبی می‌خواندم و خانم
یوسفیان هم به تشویق من می‌پرداخت.»

- داشتن انگیزه و هدف: ضرورت توجه به انگیزه‌های دانش‌آموزان در تعلیم و تربیت به علت ارتباط مؤثر آن با یادگیری، کسب مهارت‌ها، راهبردها و رفتارها همواره مورد تاکید بوده است (بیابانگرد، ۱۳۸۴). در این میان، انتخاب یک رشته صحیح نیز، مستلزم هدف‌مندی و داشتن انگیزه است تا دانش‌آموزان نسبت به آنچه انتخاب نموده، متعهد باشند. در روایت ذیل محقق به هدف‌مند بودن انتخاب خود اشاره نموده است.

«من که در پی دستیابی به هدفی بودم که بذر آن در درونم کاشته شده بود. در تصمیمم راسخ بودم و به انتخابی که کردم ایمان داشتم، از این رو گفته‌های دیگران برایم چندان اهمیتی نداشت. این‌که دانش‌آموز ضعیفی بود و به انسانی رفت یا این‌که زیر نگاه‌های سنگین دوستانم باشم. چیزی در درون، هدایت‌گر من برای رسیدن به آنچه در ذهن داشتم بود و احساسم بر این بود در این رشته بهتر می‌توانم خودم و جایگاه قبلیم را بازیابم. به تصمیمی که گرفتم ایمان داشتم و به خودم باور.»

- ترس از شکست: ترس از شکست به عنوان یک عامل انگیزاننده و مؤثر بر انگیزش پیشرفت برای رسیدن به سطح بالای عملکرد و عاملی برای عملی شدن توانایی‌های بالقوه شناخته شده است (ساگار و جوویت^۱، ۲۰۱۰) که از سوی محقق به عنوان یکی از ویژگی‌های فردی اثرگذار در انتخاب رشته علوم انسانی ذکر شد. به زعم محقق ترس از شکست ریشه در کمال‌گرایی او دارد و در روایت ذیل به آن اشاره نمود.

«در پایان دوره راهنمایی در آزمون ورودی مدارس نمونه دولتی شرکت کردم و توانستم به عنوان نفر اول شهرستان راهی این مدرسه شوم. محیطی جدید که به سختی می‌شد با آن انس گرفت. دوری از دوستانم و دوری از خانواده در آن سن پایین به علت حضور در خوابگاه‌های شبانه‌روزی این مدرسه، تاثیر خود را گذاشت. در این مدرسه دانش‌آموزی ممتاز بودم اما اول نه!!! من به دنبال راهی برای حفظ جایگاه قبلی خودم بودم. تصور می‌کردم با ورود به سایر رشته‌ها، موفقیت بالایی کسب نکنم و از انگیزه‌های تحصیلی‌ام کاسته شود. بنابراین برای

---

^۱ Sagar & Jowett

نویسنده اول: فرزانه تاری   مسیر انتخاب رشته علوم انسانی: روایت‌های دوران تحصیلی‌ام

ادامه تحصیل در دبیرستان، علوم انسانی را برگزیدم. رشته‌ای که می‌دانستم از عهده آن به خوبی بر خواهم آمد و شانس موفقیت بالاتری دارم.»

۳ عوامل خانوادگی

حضور مثبت و آگاه والدین در کنار فرزندان به‌خصوص در تعلیم و تربیت بسیار ضروری و مهم است. خانواده، به ویژه پدر و مادر، در امر تحصیل فرزندان، شامل پیشرفت تحصیلی، انتخاب هدف‌ها و رشته تحصیلی فرزندان خود، دخالت می‌کنند و در رفع ابهام فرایند انتخاب رشته تاثیر قابل توجهی دارند (جیوستینلی و پاونی^۱، ۲۰۱۷). به هر ترتیب استفاده از مشورت و راهنمایی والدین گزینه‌ای است که هرگز نباید در این گونه انتخاب‌ها، نادیده گرفته شود، چرا که تجربه والدین خود نکته حائز اهمیتی است که در طول سالیان دراز به دست آمده و می‌تواند نقشه راهنمای خوبی برای فرزندان باشد (رضاپور و شفیع، ۱۳۹۲). در بررسی محیط خانوادگی، نگارنده به سوابق تحصیلی خانواده، حمایت‌های آنان و احترام به نظرات وی اشاره نمود که با وجود این پشتوانه در تصمیم‌گیری و انتخاب رشته مختار بوده و بدون هیچ‌گونه تحمیل عقایدی آزادانه دست به انتخاب رشته علوم انسانی زده است.

- حمایت و پشتیبانی: خانواده به‌عنوان حامی دانش‌آموزان، در نوع انتخاب‌های او تأثیر زیادی دارند. اما باید این نکته مهم را در نظر داشته باشند؛ انتخاب نهایی بر عهده‌ی خود دانش‌آموز است، حتی اگر این انتخاب برخلاف آنچه که آن‌ها در نظر گرفته‌اند باشد. خانواده‌ها باید برای انتخاب و تصمیم‌گیری فرزندانشان احترام قائل شوند و در صورت انتخاب نادرست با راهکارها و مشاوره‌های مناسب و منطقی آن‌ها را از این انتخاب بازدارند، اما چیزی را به ایشان تحمیل نکنند. در این بخش نویسنده به نقش موثر خانواده و حمایت‌های ایشان به وضوح اشاره کرده است.

«پدرم با وجود اینکه خودش در رشته علوم تجربی تحصیل و تدریس نمود و در این زمینه تخصص داشت اما هرگز چیزی را به من تحمیل نکرد و تصمیم را

---

^۱ Giustinelli & Pavoni

به خودم سپرد تا آزادانه دست به انتخاب بزنم. مادرم هم با وجود اینکه زنی خانه‌دار بود اما به طرز عجیبی پیگیر درس و تحصیل من، خواهرها و برادرانم بود و تحصیلمان برایش اهمیت زیادی داشت. از مهمانی‌ها، دورهمی‌ها و مسافرت‌هایش کناره می‌گرفت تا فضای آرامی در منزل برایمان مهیا شود. هنوز تصویر چهره مادرم را به خاطر دارم که چقد از موفقیت‌های کوچک و بزرگمان در مدرسه خوشحال می‌شد و ذوق می‌کرد. همیشه مشوق من بود و تاکید می‌کرد "به سمت چیزی برو که علاقه داری".

- **سوابق تحصیلی:** سطح سواد و تحصیلات خانواده از عوامل اصلی در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و در عین حال از فاکتورهای مهم در انتخاب رشته آن‌ها محسوب می‌شود. از این‌رو دانش‌آموزان با توجه به سوابق تحصیلی هر یک از اعضای خانواده و اقوام خویش، بررسی نتایجی که کسب کرده‌اند و میزان رضایت‌مندی و نارضایتی ایشان از این انتخاب، می‌توانند در تصمیم‌گیری برای انتخاب رشته خویش آگاهانه‌تر عمل کنند. در همین ارتباط محقق نیز به تاثیرپذیری انتخاب رشته خود از یکی از بستگان نزدیک خود که نتایج قابل قبولی را کسب کرده بود، اشاره نمود.

«در مسیر انتخابم، نمی‌توانم از نقش عمه کوچکترم یادی نکنم. در دهه ۷۰ در رشته عربی دانشگاه تهران پذیرفته شد. در آن دوران، کمتر کسی در فامیل چنین موقعیتی را کسب نموده بود. لذا مورد احترام همه قرار می‌گرفت، بلافاصله دبیر عربی و پس از آن مدیریت مدارس متعددی را بر عهده داشت و تا سال‌ها بعد آوازه او و شیوه مدیریت مقتدرانه‌اش در اذهان باقی مانده بود. همه چیز مهیا بود تا او به عنوان، یک الگوی تحصیلی برایم جلوه نماید. به خصوص زمانی که از پدرم شنیدم با تغییر رشته در سال آخر متوسطه، از ریاضی به علوم انسانی آمد و در آن درخشید. به هر ترتیب این اقدام و نتایج مثبتی که داشته، انگیزه مضاعفی را برای من ایجاد نمود تا من نیز چنین فرصتی را تجربه نمایم.»

۴) عوامل محیطی

با توجه به شکل‌گیری پدیده نامطلوب بیکاری فارغ‌التحصیلان و آثار منفی آن، در حال حاضر مهم‌ترین عامل محیطی موثر در انتخاب رشته دانش‌آموزان، موضوع اشتغال و ظرفیت‌های بازار کار برای آن است (ارشادی و همکاران، ۱۴۰۰). در واکاوی روایت‌های محقق به بحث مهم آینده‌نگری شغلی اشاره شد که گویا یکی از مهم‌ترین چالش‌های محیطی پیش‌روی دانش‌آموزان در زمان انتخاب رشته است.

- آینده‌نگری شغلی: این پدیده که نیاز دوره جوانی است به دلیل شرایط اقتصادی دغدغه نوجوانان ۱۵ ساله ایرانی شده است. وجود بیکاری در سطح کشور حتی در میان فارغ‌التحصیلان تحصیلات تکمیلی شرایطی فراهم کرده که خانواده‌ها، دانش‌آموزان و نظام آموزش و پرورش از ابتدای ورود به متوسطه دانش‌آموزان را به مسیری هدایت کنند که در آینده شرایط بهتری برای ورود به بازار کار داشته باشند (نیازی و سلیمان‌نژاد، ۱۳۹۹). در ارتباط با آینده‌نگری شغلی، انتخاب رشته محقق با توجه به جذابیتی که شغل معلمی برای او داشته، وجهه مثبت اجتماعی و در نظرگرفتن نیاز آموزش و پرورش به استخدام معلم در سال‌های آتی بوده است که در روایت ذیل به آن اشاره شد.

«من همواره خودم را در کسوت معلمی یا وکالت می‌دیدم و از حضور در رشته‌های فنی و پزشکی بیزار بودم، بنابراین بهترین گزینه برای تحقق این آرمان را حضورم در رشته‌ای می‌دیدم که با آن تطابق بیشتری دارم. احساس می‌کردم اگر قرار هست که وارد رشته‌ای شوم و شغلی برای خودم انتخاب کنم، باید سنخیت بیشتری با روحیاتم داشته باشد و در عین حال از وجهه اجتماعی و فرهنگی مقبولی برخوردار باشد و در آینده نزدیک امید به کسب شغل در آن رشته داشته باشم.»

تاملی بر روایت‌های پس از انتخاب رشته علوم انسانی

محور دوم این تحقیق، عوامل مرتبط پس از انتخاب رشته است که شامل چهار مضمون اصلی و ۸ مضمون فرعی است. با مرور عوامل موثر در انتخاب رشته علوم انسانی مضامین اصلی چون تاثیر عوامل آموزشی، فردی، خانوادگی و محیطی شناسایی شد. اکنون در این بخش از یافته‌ها، محقق تلاش نموده با تاملی ارزیابانه به ارائه روایت‌های مرتبط پس از انتخاب رشته علوم انسانی بپردازد و پیامدهای مثبت و منفی این انتخاب را در دوران تحصیل خود در دوره دوم متوسطه که بر میزان رضایت‌مندی او تاثیر داشته، ارائه نماید. در ادامه نمونه‌ای از مصادیق مربوط به این بخش ابتدا در جدول شماره ۳ آمده است و سپس روایت‌های مربوط به هر یک از تم‌های اصلی به اختصار ارائه شد.

جدول ۳. کدگذاری روایت‌های مرتبط بعد از انتخاب رشته

فرایند کدگذاری		نمونه مصادیق از روایت‌ها	
محور	مضمون فرعی		
فرایند مرتبط بعد از انتخاب رشته	آموزشی	کسب نتایج موفق	در المپیادها، مسابقات علمی، ورزشی و فرهنگی نتایج خوبی را بدست آوردم.
		دریافت بازخورد مثبت	بازخوردهای مثبتی را از جانب معلمان و کادر آموزشی مدرسه دریافت می‌کردم.
	فردی	تشکیل هویت	در این رشته با زوایای مختلف شخصیتیم که کمتر بهشون پرداخته بودم آشنا شدم.
		کاهش انگیزه	باید اعتراف کنم کم کم همه این تعریف و تمجیدها برایم عادی شده بود.
		شک و تردید	صادقانه بگویم احساس می‌کردم یک آدم اشتباهی شده بودم.
	خانوادگی	رضایت والدین	برای جلب رضایت والدینم و خوشحالی آنها از هیچ کوششی دریغ نمی‌کردم.
		انتظارات بالا	این‌گونه پیش بینی‌ها فشار مضاعفی را برای من که در ابتدایی راه بودم، ایجاد می‌کرد.
	محیطی	برداشت نادرست	خواستگاره یا ناخواستگاره برچسب تنبلی و شیطنت می‌زدند.»

۱) عوامل آموزشی

عوامل مرتبط درون مدرسه‌ای که در بخش اول یافته‌های تحقیق به آن اشاره شد، نقش به‌سزایی در تصمیم‌گیری محقق برای انتخاب رشته تحصیلی داشته است. در ارتباط با عوامل آموزشی بررسی نقادانه محقق در زمینه نوع انتخابی که برای ادامه تحصیل داشته، به موارد مثبت و منفی اشاره شده است که نیاز به تأمل بیشتری دارد. برای مثال دریافت بازخوردهای مثبت از جانب معلمان و سایر عوامل آموزشی مدرسه در دوره دوم متوسطه یکی از موارد مهمی است که در رضایت او از انتخاب رشته دخیل بوده است. این نوع بازخوردهای انگیزشی، در احساس کارآمدی محقق بسیار دخیل بوده و هر چه بیشتر او را به انجام فعالیت‌های آموزشی مثبت تشویق و هدایت می‌کرد.

«یادم هست معلم عربی دوم علوم انسانی بعد از اینکه سوالات مطرح شده بر روی تابلوی کلاس را بلافاصله پاسخ می‌دادم با همان لحن تند و تیز اما نگاه تحسین‌آمیزش به خنده می‌گفت: "عین یه وصله ناجوری تو این کلاس. جواباتو نگه دار تا بچه‌ها اول بنویسن بعد ازت می‌خوام که بلند شی و بگی". یا آقای ملکی، معلم ریاضی‌مان که بعد از تصحیح برگه‌های امتحانی، به من رو کرد و گفت: "اولین باره که برگه بچه‌های علوم انسانی رو بدون غلط تصحیح می‌کنم، خیلی گشتم تا بتونم یه اشتباه پیدا کنم. آفرین خیلی خوب و تمیز نوشتی".

یکی دیگر از عوامل آموزشی که بر رضایت‌مندی محقق تأثیر بسیار داشته، کسب نتایج موفق‌تری بوده که در دبیرستان تجربه کرده است. از آن‌جا که این نتایج صرفاً به موفقیت‌های درسی محدود نبوده و حوزه‌های دیگری چون ادبی، فرهنگی و ورزشی را هم در بر می‌گرفت، بسیار حائز اهمیت است.

«تحصیل در رشته علوم انسانی، سرآغاز فصل جدیدی در دوران دانش‌آموزی من بود و جرات حضور در میادینی را یافتم که پیش از این تجربه‌اش را نداشتم.

شرکت در المپادهای علمی و ادبی و کسب رتبه در آنها، کسب مقام در مسابقات فرهنگی و ورزشی، در کنار نمرات بالای کلاسی، همه و همه از جمله عواملی بودند که در این دوران سهمی عظیم در رضایت خاطر من داشتند.»

به نظر می‌رسد تحصیل در رشته علوم انسانی فرصتی را برای محقق فراهم آورده تا بتواند سایر توانایی‌های خود را نیز محک بزند. چرا که تا پیش از آن، محقق صرفاً موفقیت‌های تحصیلی خود را به عنوان یک شاخص برای عملکرد خوب خود تلقی می‌نمود در حالی که سایر قابلیت‌های او نادیده گرفته می‌شد و امکان بروز چندانی را نداشته است.

۲) عوامل فردی

برخورداری از استعداد ادبی، هدفمندی برای آینده، داشتن علاقه و ترس از شکست از عوامل فردی بودند که محقق در انتخاب رشته علوم انسانی خود اشاره کرد. لیکن در بخش دوم یافته‌های تحقیق، با نظر به جوانب مثبت و منفی انتخاب صورت گرفته، در مقوله اصلی عوامل فردی مواردی چون شکل‌گیری هویت، کاهش انگیزه و شک و تردید شناسایی شد.

مدرسه با ارائه فرصت‌های غنی و گوناگون می‌تواند تأثیر مهمی بر شکل‌گیری و رشد هویت دانش‌آموزان داشته باشد. بر اساس روایت‌های محقق این‌گونه به نظر می‌رسد که وی در دوره دوم متوسطه به واسطه برقراری تعاملات دوستانه و اثربخشی که با سایر همکلاسی‌ها و دبیران خود داشته، به شناخت درستی از خود و توانمندی‌هایش رسیده و هویت اجتماعی خود را در ارتباط با دیگران کسب نموده است. در حالی که پیش از این و به ویژه در سال اول دبیرستان تنها متمرکز بر مباحث درسی و علمی بوده و کمتر فرصت خودشناسی و برقراری رابطه مثبت با دیگران را داشته است.

«در این رشته با زوایای مختلف شخصیتیم که کمتر به آنها پرداخته بودم آشنا شدم و توانستم به یک ثبات شخصیتی برسم. توانمندی‌هایی که تا پیش از این خیلی بهشون بال و پر نداده بودم مثل توانایی برقراری ارتباط، توانایی سخنوری

نویسنده اول: فرزانه تازی   مسیر انتخاب رشته علوم انسانی: روایت‌های دوران تحصیلی‌ام

در جمع، برقراری دوستی‌های عمیق و پایدار و ... در این دوره تحصیلی فرصت خودنمایی پیدا کردند.»

علی‌رغم این‌که محقق به هدف‌مندی و داشتن انگیزه در دوران پیش از انتخاب واحد خود به عنوان یکی از عوامل موثر در انتخاب رشته اشاره کرده است، لیکن در مقطع زمانی از تحصیل خود در دبیرستان با کاهش انگیزه رو به رو بوده که خود می‌تواند متاثر از دلایل متعددی باشد. به نظر می‌رسد خودبرتربینی و چالش‌برانگیز نبودن دروس این رشته برای محقق از جمله مهم‌ترین علل این بی‌انگیزگی بوده که پیامد منفی چون محدودنگری (صرف دیدن موقعیت خود در مدرسه) و عدم تلاش مضاعف برای کسب بهترین عملکرد و رقابت با بهترین‌های رشته علوم انسانی را در برداشته است. «باید اعتراف کنم کم‌کم همه این تعریف و تمجیدها برایم عادی شده بود، و در برهه‌ای از زمان انگیزه‌هایم کمرنگ‌تر شده بود. با کم‌ترین تلاش بهترین نتیجه را بدست می‌آوردم و این زنگ خطری برای آینده تحصیلی من به شمار می‌رفت و می‌بایست این چرخه معیوب را مدیریت می‌کردم تا بدور از عجب، رویایی که در سر داشتم را بپروانم. خانواده در این شرایط کمک بزرگی برای من بود.»

در بخش عوامل فردی شک و تردید محقق نسبت به تصمیمی که گرفته است، از جمله مسائل دیگری بود که پس از انتخاب رشته و در دوران تحصیل در شاخه علوم انسانی با آن مواجه بوده است. به زعم محقق بازخوردهای دریافتی از جانب دوستان در کنار نادیده انگاشتن توانایی‌های فردی برای ورود به سایر رشته از علل پدیدآیی این شک و تردید بوده است.

«روز اولی که وارد کلاس علوم انسانی شدم، به وضوح شاهد اختلاف فاحش میان دبیرستان فعلی با دبیرستان قبلی‌ام (نمونه دولتی) بودم. همه چیز متفاوت بود؛ کلاس، کادر آموزشی، امکانات، دانش‌آموزان و حتی نوع پوشش آن‌ها. من به هم‌کلاسی‌هایم و متقابلاً آن‌ها به من نگاه متفاوتی داشتند. صادقانه بگویم

احساس می‌کردم یک آدم اشتباهی شده بودم و انتخاب این رشته از جانب من گویی شنا کردن در خلاف مسیر آب بود.»

۳ عوامل خانوادگی

حمایت و پشتیبانی خانواده و سوابق تحصیلی ایشان از جمله عوامل موثر بر انتخاب رشته محقق در بخش اول یافته تشخیص داده شد. لیکن حضور موثر پدر و مادر و سایر اعضای خانواده، صرفاً محدود به دوران انتخاب رشته نبوده و حمایت و راهنمایی‌های ایشان می‌بایست در مراحل بعدی تحصیل دانش‌آموز نیز ادامه داشته باشد. محقق در روایت‌های خود به این مهم اشاره نموده و از جمله مشوق‌های اصلی برای تلاش بیشتر در این رشته و کسب نتایج مثبت را جلب رضایت والدین خویش عنوان نموده است.

«برای جلب رضایت پدر و مادرم و خوشحالی شان از هیچ کوششی دریغ نمی‌کردم و یکی از دلایل اصلی تلاشم برای عملکرد بهتر در مدرسه، سربلندی آن‌ها و نشان دادن لبخند رضایت بر لبانشان بود. مشاهده احساس غرور و خرسندی ایشان در هنگام دریافت جوایز تحصیلی‌ام، یکی از زیباترین صحنه‌هایی بود که هر بار آرزوی تکرارش را داشتم.»

از سوی دیگر محقق انتظارات بالای خانواده را نیز از دیگر عواملی دانسته که پس از انتخاب رشته علوم انسانی رقم خورد. به زعم وی داشتن توقعات نابجا و بیش از توان برای هر دانش‌آموزی می‌تواند، تمرکز فکری و آرامش او را برهم زند و موجبات نگرانی و اضطراب را فراهم آورد. تجربه‌زیسته نویسنده نیز در روایت ذیل گویای این پیامدهای منفی بوده که توانسته است بر میزان رضایت‌مندی او از انتخابی که کرده، موثر باشد.

«خانواده با شناخت که از من داشته و به خوبی از قصد و نیتم برای انتخاب رشته علوم انسانی مطلع بوده‌اند، تصورشان بر این بود که دخترشان قطعاً یکی از رتبه‌های برتر کنکور علوم انسانی بوده و به چیز دیگری جز این نمی‌

نویسنده اول: فرزانه تاری   مسیر انتخاب رشته علوم انسانی: روایت‌های دوران تحصیلی‌ام

اندیشیدند. این گونه پیش بینی‌ها و انتظارات فشار مضاعفی را برای من که هنوز در ابتدایی راه بودم، ایجاد می‌کرد و همیشه از این‌که نتوانم توقعاتشان را برآورده کنم، نگران بودم.»

۴) عوامل محیطی

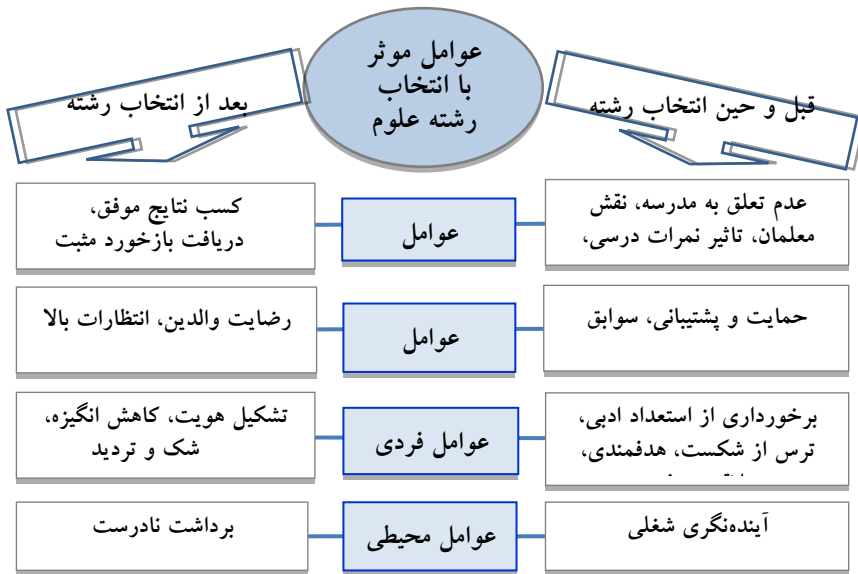
انتخاب و اکتساب شغل در آینده (آینده‌نگری شغلی) بیشترین عامل موثر بر انتخاب رشته محقق در بخش اول یافته‌ها بوده است. اکنون در بخش دوم یافته‌ها محقق به برداشت نادرستی که اطرافیان و به طور کلی جامعه نسبت به رشته علوم انسانی داشته‌اند اشاره نمود و آن را از جمله مسائلی محیطی قلمداد کرده که بر میزان رضایت‌مندی وی پس از انتخاب رشته موثر بوده است. این نوع نگاه منفی نسبت به علوم انسانی، می‌تواند دانش‌آموزان مستعد رشته علوم انسانی را دلسرد نموده و موجب شود تا فشار اجتماعی زیادی را تحمل کنند.

«چیزی که در دوران تحصیل در رشته علوم انسانی به وضوح شاهد آن بودم، نوع نگاهی بود که دانش‌آموزان، نظام آموزشی و حتی جامعه به علوم انسانی داشتند و به افرادی که در این رشته تحصیل می‌نمودند خواسته یا ناخواسته برچسب تنبلی و شیطنت می‌زدند. با وجود اینکه سعی می‌کردم تا این مسائل بر روی انگیزه و اهدافم تاثیر نگذارد، اما نمی‌توان تاثیرات ناخواسته آن را کتمان نمایم و من هم کمابیش از آن بی‌نصیب نمی‌ماندم، به هر ترتیب وضعیت من در این دوران مصداق این بیت شعری است که "در بیابان‌گر به شوق کعبه خواهی زد قدم/ سرزنش‌ها گر کند خار مغیلاں غم مخور"».

بحث و نتیجه‌گیری

این مطالعه با هدف شناسایی عوامل مؤثر در انتخاب رشته علوم انسانی به بیان روایت‌های دوران تحصیلی و توصیف تجارب شخصی نویسنده اول این تحقیق پرداخته است. برای این منظور روش روایت پژوهی از نوع خودشرح‌حال‌نویسی بکار گرفته شد.

محقق در مرتبه نخست نسبت به نگارش تجارب و دریافت‌هایش از رویدادهایی که به نوعی در انتخاب او مرتبط و موثر بوده، مبادرت ورزید. در ادامه و با هدف یافتن معناهای موجود در این روایت‌ها، اقدام به تحلیل آن‌ها نمود. یافته‌های پژوهش حاضر در دو بخش که شامل ۴ مضمون اصلی و ۱۹ مضمون فرعی بود، شناسایی شد (شکل ۱).

شکل ۱. برون‌داد نهایی تحقیق

همان‌گونه که در شکل ۱ نیز قابل رویت است، عدم تعلق به مدرسه که متاثر از جو و فرهنگ موجود در مدارس، قوانین و مقررات و برنامه‌های درسی فشرده می‌باشد، در کنار نوع رفتار و عملکرد معلمان، تاثیر نمرات درسی و هدایت تحصیلی از عوامل آموزشی موثر در انتخاب رشته محقق قبل و حین آن بودند. در همین راستا مختارزاده و عزیززاده (۱۳۹۹) پیرامون کیفیت تدریس معلمان و اثرات حمایت ایشان که موجب جهت‌گیری در انتخاب رشته و آماده‌سازی شغلی دانش‌آموزان می‌شود، تاکید نمودند. در همین راستا، رضاپورمیرصالح و همکاران (۱۳۹۶) در مطالعه خود به آگاهی دانش‌آموزان

نویسنده اول: فرزانه تاری   مسیر انتخاب رشته علوم انسانی: روایت‌های دوران تحصیلی‌ام

نسبت به تحلیل عملکرد تحصیلی خود در سال‌های قبل از انتخاب رشته اشاره داشتند و در عمل نیز برای انتخاب رشته تحصیلی از این نتایج استفاده کردند. همچنین رضایی-مدنی، کلانتری‌هرمزی و نعیمی (۱۳۹۸) نیز به وزنه سنگین عملکرد تحصیلی در هدایت تحصیلی دانش‌آموزان و موسوی، پیرانی و مومنی (۱۳۹۹) به تعیین‌کنندگی نمرات دروس در کارنامه اشاره نموده و به نتایج مشابهی دست یافتند. این در حالی است که اقبالی (۱۳۹۳) در مطالعه خود، تاثیر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان و تاثیرات آن در هدایت تحصیلی آن‌ها را عاملی آسیب‌زا می‌داند. وی این عامل آسیب‌زا را به فرایند ارزشیابی و نمره‌دهی در نظام آموزشی مربوط دانسته و بیان می‌کند اگر چه نمرات دانش‌آموزان می‌تواند یک عامل کمکی برای ارزیابی استعدادها تلقی گردد، اما برای این مهم، کفایت نمی‌کند. در بخش عوامل آموزشی محقق به سهم بالای محیط مدرسه و عدم تعلقی که به فضا و جو موجود در آن داشته اشاره کرد. به نظر می‌رسد بیان روایت‌گونه تجارب محقق که بدون تاثیرگذاری نظرات سوگیرانه و آزادی در ارائه هر آنچه که در شرایط مدرسه و برنامه‌های آموزشی وابسته به آن دخیل بوده، در اکتساب چنین نتیجه‌ای نقش داشته است. این یافته با مطالعه نیازی و سلیمان‌نژاد (۱۳۹۹) موافق نبود، چرا که ایشان در تحقیق خود علاقه‌مندی به محیط آموزشی و رضایت از مدرسه محل تحصیل را یک عامل موثر در انتخاب رشته دانش‌آموزان دانسته‌اند. در بخش دوم یافته‌ها کسب نتایج موفق و دریافت بازخورد مثبت از جمله عوامل آموزشی موثر در رضایت‌مندی محقق پس از انتخاب رشته علوم انسانی بوده است. این یافته همسو با نتایج مطالعه مرادی و اخوان تفتی (۱۳۹۲) بود. آن‌ها در مطالعه خود گزارش کردند که بیشترین رضایت را دانش‌آموزان رشته علوم انسانی به نسبت سایر رشته‌ها از انتخاب رشته خود داشته‌اند.

در تحقیق حاضر عوامل فردی موثر بر انتخاب رشته شامل علاقه‌مندی به رشته، داشتن انگیزه و هدف، ترس از شکست و برخورداری از استعداد ادبی بودند. مطالعات مختازاده و عزیزاده (۱۳۹۸) و طالع‌زاری (۱۳۹۵) همسو با این یافته‌ها بیشترین عامل تاثیرگذار بر انتخاب گرایش تحصیلی را مربوط به عوامل فردی و ویژگی‌های شخصیتی

دانسته‌اند. نیازی و سلیمان نژاد (۱۳۹۹) نیز در بحث مربوط به علایق آموزشی و پنداشت از توانمندی شخصی به مواردی چون علاقه به محتوای کتاب‌های درسی رشته مور نظر، داشتن انگیزه تحصیلی و توجه به هوش و استعداد افراد در زمان انتخاب رشته اشاره کردند. در این ارتباط به زعم دهامی و شارما^۱ (۲۰۲۰) برنامه راهنمایی در مدارس، باید فرایند حرفه‌ای نظام‌مندی برای کمک به دانش‌آموزان باشد تا با درک بهتر نیازها، توانمندی‌ها و علائق خود و هماهنگ ساختن اهداف تحصیلی و شغلی با این ویژگی‌ها، در نهایت بهترین گزینه را از گزینه‌های موجود انتخاب کنند. در بخش دوم یافته‌ها محقق به شکل‌گیری هویت مستقل در خود، پس از انتخاب رشته علوم انسانی اشاره نمود که سهم به‌سزایی در رضایت‌مندی وی از این انتخاب داشته است. نیول آپو کاجور^۲ (۲۰۲۰) نیز همسو با این یافته معتقد است، دانش‌آموزان باید به درک صحیحی از هویت شخصی و موقعیت‌های خود رسیده باشند تا بتوانند خصوصیات و توانایی‌های بالقوه خود برای ایجاد مسیرهای زندگی شغلی و تحصیلی را به کار گیرند. از دیگر یافته‌های این بخش از مطالعه، دو مقوله کاهش انگیزه و شک و تردید محقق بوده است که بار منفی را بر میزان رضایت‌مندی وی پس از انتخاب رشته علوم انسانی داشته است. به نظر می‌رسد ویژگی‌های شخصیتی محقق در این عدم رضایت سهیم بوده است؛ مواردی مثل کمال‌گرایی، نادیده انگاشتن توانایی‌ها و مقایسه خود با دیگران. لذا کسب مهارت‌های خودآگاهی شخصی برای تصمیم‌گیری آگاهانه در زمان انتخاب رشته امری لازم است (وجدانی‌همت و همکاران، ۱۳۹۹). پیتان و آتیکو^۳ (۲۰۱۷) نیز معتقدند برنامه‌های هدایت تحصیلی با افزایش خودشناسی، ایجاد اعتماد به نفس و خوش‌بینی در دانش‌آموزان به شناسایی اهداف تحصیلی و شغلی کمک نموده و موجبات تصمیم‌گیری مسئولانه را فراهم آورد.

بر طبق نتایج دیگر تحقیق، حمایت و پشتیبانی والدین و سوابق تحصیلی ایشان از جمله عوامل خانوادگی موثر بر انتخاب رشته محقق بودند. پژوهش‌های تروس

---

^۱ Dhami & Sharma

^۲ Ndoye Upoalkpajor

^۳ Pitan & Atiku

نویسنده اول: فرزانه تازی   مسیر انتخاب رشته علوم انسانی: روایت‌های دوران تحصیلی‌ام

(۲۰۲۰)، زینک و روژسکی^۱ (۲۰۱۸)، جوستینلی و پاونی (۲۰۱۷)، خادم مسجلی و نوروزی (۱۳۹۵) و ابراهیمی‌مقدم و همکاران (۱۳۹۶) بر تاثیر و نقش والدین در انتخاب‌های تحصیلی و شغلی تاکید نموده و با یافته‌های تحقیق حاضر همسو است و با نتیجه مرادی و اخوان‌تفتی (۱۳۹۲) که بیان کردند والدین در انتخاب رشته نقشی ندارند، مغایر است. در بخش دوم یافته‌ها دو مضمون متفاوت که هر کدام اثرات مثبت و منفی را بر نوع احساس و رضایت محقق پس از انتخاب رشته علوم انسانی داشته‌اند، شناسایی شد. از یک سو جلب رضایت والدین به عنوان یک عامل درونی محرک برای تلاش بیشتر دانش‌آموز در دوره دوم متوسطه از آن یاد شد. از سوی دیگر انتظارات بالای خانواده بود که موجب می‌شد تا وی فشار مضاعفی برای برآوردن آن انتظارات متحمل شود. همسو با یافته‌های این تحقیق، پرند، یادگارزاده و خدایی (۱۳۹۲) نیز به تاثیرات دوگانه دخالت والدین در انتخاب رشته تحصیلی فرزندان اشاره نموده و بیان می‌کنند، گاه این دخالت‌ها مثبت و در پیشرفت و جهت‌گیری صحیح فرزندان موثر است و گاهی موجب انتخاب نادرست و شکست می‌شود.

در نهایت اکتساب شغل از جمله عوامل محیطی موثر بر انتخاب رشته دانش‌آموزان بود که ارشادی و همکاران (۱۴۰۰)، نیازی و سلیمان‌نژاد (۱۳۹۹) و امین‌بیدختی و دارائی (۱۳۹۰) به آن اشاره داشتند و موافق با یافته این تحقیق بحث اولویت‌های شغلی آینده، بازار کار موجود و آتی در رشته انتخابی را در تصمیم‌گیری دانش‌آموزان موثر دانستند. در بخش دوم یافته‌ها نیز محقق از برداشت نادرست و نوع نگاهی که دانش‌آموزان، خانواده‌ها و به طور کلی جامعه نسبت به رشته علوم انسانی دارند، یاد کرد که به زعم او در مقطعی از دوران تحصیل خود در رشته علوم انسانی، این عامل اثرات منفی را بر نگرش وی داشته است. در همین راستا تحقیق حسینی بیرجندی (۱۳۹۱) و صادقی فسایی و عالی زاده (۱۳۹۷) نیز به فضای جامعه و تصورات غلط نسبت به این رشته در نزد دانش‌آموزان مستعد اشاره کردند که با یافته‌های این بخش همسویی دارد.

---

^۱ Xing & Rojewski

با بررسی مطالعاتی که تاکنون در مورد هدایت تحصیلی و انتخاب رشته دانش‌آموزان انجام شد، می‌توان نخستین ارزش افزوده تحقیق حاضر را از لحاظ روشی عنوان نمود. در این پژوهش محقق تلاش نمود تا با کاربرد شیوه روایت پژوهی که امکان تعمق بیشتر در باب ماهیت و اهمیت موضوع تحقیق را فراهم می‌آورد، تجارب بی‌واسطه و تاملات درونی و شخصی خود را در ارتباط با انتخاب رشته به تصویر بکشد و به برخی از مهم‌ترین تجارب خوشایند و ناخوشایند خویش بپردازد. دومین ارزش افزوده این تحقیق به لحاظ محتوایی است. اکثر مطالعات قبلی به صورت کلی به موضوع عوامل موثر بر انتخاب رشته دانش‌آموزان پرداختند. لذا با توجه به این خلا پژوهشی و نیز با عنایت به اینکه در زمینه انتخاب رشته علوم انسانی نسبت به سایر رشته‌های شاخه نظری پژوهش کمتری انجام گرفته است، محققان به انجام تحقیق در زمینه رشته علوم انسانی مبادرت ورزیدند. هم‌چنین در این تحقیق محقق علاوه بر بیان عواملی که قبل و حین انتخاب رشته در تصمیم‌گیری وی موثر بوده است، روایت‌های پس از انتخاب رشته علوم انسانی خود را هم ارائه نمود و در خلال آن پیامدهای منبعث از این انتخاب و عواملی که بر رضایت‌مندی و نارضایتی او تاثیر داشته را ارائه نمود.

از جمله محدودیت‌های تحقیق حاضر می‌توان به روش تحقیق و جامعه و نمونه آن اشاره کرد. این احتمال وجود دارد که با استفاده از سایر روش‌های کمی و یا کیفی و نیز با استفاده از مشارکت گروه‌هایی بیشتر از جامعه ذی‌نفعان موضوع این تحقیق، نتایج بعضاً متفاوتی با تحقیق حاضر گرفته شود. از این‌رو، پرداختن به موضوع تحقیق با استفاده از سایر روش‌ها و گروه‌های ذی‌نفع، توصیه می‌شود. می‌توان در انتها با عنایت به یافته‌های پژوهش حاضر، پیشنهادات ذیل را می‌توان مد نظر قرار داد:

- کمک به دانش‌آموزان در ارزیابی صحیح علائق و توانایی‌های خود به منظور طرح-

ریزی تحصیلی

- استعدادسنجی دانش‌آموزان از ابتدای مقاطع تحصیلی و هدایت آن‌ها
- برگزاری جلسات آموزش و مشاوره برای خانواده‌ها در مدارس جهت برخورد صحیح با امور هدایت تحصیلی فرزندان خود

- نویسنده اول: فرزانه تازی   مسیر انتخاب رشته علوم انسانی: روایت‌های دوران تحصیلی‌ام
- جذب دبیران شایسته برای رشته علوم انسانی و تجهیز امکانات آموزشی مناسب برای مدارس
  - بازرنگری در تهیه و تدوین کتب علوم انسانی برای به چالش کشیدن دانش‌آموزان و تشویق به تحقیق و تفحص بیشتر پیرامون موضوعات درسی
  - به کارگماری افراد متخصص و با صلاحیت جهت مشاوره دانش‌آموزان و راهنمایی تحصیلی- شغلی در مدارس
  - دعوت از صاحبان مشاغل علوم انسانی مثل قضات، وکلا، اساتید دانشگاه، حسابداران، روانشناسان و ... جهت آشنایی بیشتر دانش‌آموزان با رشته‌های علوم انسانی در هفته مشاغل

منابع

- ابراهیمی مقدم، ندا. صمدی، بیتا و شریفی، اصغر. (۱۳۹۶). شناسایی دلایل تمایل و عدم تمایل دانش‌آموزان به انتخاب رشته هنر (مطالعه موردی دانش‌آموزان دختر پایه اول متوسطه منطقه ۲ شهر تهران). *اندیشه‌های نوین تربیتی*، ۱۳(۲)، ۱۷۳-۱۵۳.
- ارشادی، وحید. توکلی جاغرق، رضا. منفرد، مجید و غیاثی، جواد. (۱۴۰۰). ارزیابی کارایی سیگنال‌های انتخاب رشته تحصیلی از منظر نیازهای بازار کار. *تحقیقات مدل‌سازی اقتصادی*، ۱۱(۴۴)، ۱۴۲-۱۰۵.
- اقبال، لیلا. (۱۳۹۳). *آسیب‌شناسی فرآیند هدایت تحصیلی در مدارس و ارائه راهکارهای اصلاحی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.
- امین بیدختی، علی‌اکبر. دارائی، مریم. (۱۳۹۰). بررسی علل گرایش کم دانش‌آموزان دختر مستعد به رشته‌ی علوم انسانی در دبیرستان‌های شهر سمنان. *رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*، ۲(۵)، ۲۸-۱.

بیابانگرد، اسماعیل. (۱۳۸۴). رابطه میان عزت نفس، انگیزه پیشرفت، و پیشرفت تحصیلی در دانش آموزان سال سوم دبیرستان های تهران. *مطالعات روان شناختی*، (۴)۱، ۱۴۴-۱۳۱.

حسینی بیرجندی، مهدی. (۱۳۹۱). *راهنمایی و مشاوره تحصیلی و تاریخچه راهنمایی و مشاوره در ایران*. تهران: انتشارات رشد.

پرند، کورش. یادگارزاده، غلامرضا و خدایی، ابراهیم. (۱۳۹۲). *انتخاب رشته انتخاب آینده: راهنمای انتخاب رشته آزمون سراسری*. تهران: سازمان سنجش آموزش کشور.

خادم مسجدی، حمید. نوروژی، داریوش. (۱۳۹۵). نقش والدین و همکلاسی هایی که از فتاوری اطلاعات و ارتباطات استفاده می کنند بر انتخاب رشته تحصیلی دانش آموزان (شهر دوشنبه تاجیکستان)، *فصلنامه روانشناسی تربیتی*، ۱۲(۴۲)، ۵۶-۴۱.

ذبیحی جلالی زواره، الهه. کاظمیان، سمیه و کسائی، عبدالرحیم. (۱۳۹۹). عوامل موثر دوران پیش از دبستان و دبستان بر انتخاب رشته تحصیلی دانش آموزان پایه نهم. *فصلنامه علوم شناختی*، ۱۹(۸۹)، ۵۶۶-۵۶۱.

رضاپور میر صالح، یاسر. شفایی، مریم و براتی، سمیه. (۱۳۹۵). بررسی وضعیت آگاهی، دسترسی و استفاده دانش آموزان از منابع اطلاعاتی موثر بر انتخاب رشته تحصیلی. *فصلنامه پژوهش های مشاوره*، ۱۵(۶۰)، ۸۳-۶۰.

رضاپور، صدراله. شفیی، روح انگیز. (۱۳۹۲). *عوامل موثر بر انتخاب رشته تحصیلی دانش آموزان*. اولین کنفرانس بین المللی حماسه سیاسی (با رویکردی بر تحولات خاورمیانه) و حماسه اقتصادی (با رویکردی بر مدیریت و حسابداری)، رودهن.

رضایی مدنی، مرتضی. کلانتری هرمزی، آتوسا و نعیمی، ابراهیم. (۱۳۹۸). بررسی فرآیند هدایت تحصیلی نوین از منظر مشاوران مدارس. *فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان درمانی*، ۱۰(۳۹)، ۴۸-۲۷.

نویسنده اول: فرزانه تازی   مسیر انتخاب رشته علوم انسانی: روایت‌های دوران تحصیلی‌ام

شریفی، بهمن. نیازآذری، کیومرث و جباری، نگین. (۱۳۹۹). ارائه مدلی برای دستیابی به هدایت تحصیلی کارآمد دانش‌آموزان در نظام آموزشی ایران. فصلنامه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، ۱۱(۱)، ۱۵۹-۱۳۵.

شعبانی ورکی، بختیار. (۱۳۸۶). منطق پژوهش در علوم تربیتی و اجتماعی: جهت‌گیری نوین. تهران: انتشارات به نشر.

صادقی فسایی، سهیلا. عالی‌زاده، عباس. (۱۳۹۷). از انتخاب تا تغییر رشته تحصیلی: امکان‌نوع‌شناسی مهاجران تحصیلی. دین و سیاست فرهنگی، ۱۰، ۹۰-۶۵.

طالع‌زاری، ملیحه. (۱۳۹۵). بررسی عوامل مؤثر بر هدایت تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان نظام جدید متوسطه آموزش و پرورش شهرستان شاهرود. دومین کنفرانس بین‌المللی مدیریت و فناوری اطلاعات و ارتباطات، تهران، ایران.

عطاران، محمد. (۱۳۹۵). پژوهش‌روایی: اصول و مراحل. تهران: دانشگاه فرهنگیان.

عیسائی چشمه‌ماهی، مریم. باقریان، فاطمه و حسن‌زاده‌توکلی، محمدرضا. (۱۳۹۰). بررسی رابطه ابعاد شخصیت با عملکرد تحصیلی دانشجویان. مدیریت و برنامه‌ریزی در نظام‌های آموزشی، ۴(۶)، ۱۳۰-۱۱۵.

فاروقی، پریا. پورشالچی، حسام و اسنخانی اکبری نژاد، هادی. (۱۳۹۹). نقش احساس تعلق به مدرسه در پیش‌بینی اشتیاق تحصیلی و خودکارآمدی تحصیلی دانش‌آموزان. فصلنامه رفاه اجتماعی، ۲۰(۷۸)، ۲۰۰-۱۸۱.

قاسمی، آسیه. (۱۳۹۹). نقش مشاور تحصیلی و نقش معلم به عنوان مشاور در آینده شغلی و حرفه‌ای دانش‌آموزان. سمینار ملی رویکردهای نوین آموزش و پژوهش در انقلاب صنعتی چهارم، اهواز، ایران.

قربانی، حسین. نصر، احمدرضا و شریفیان، فریدون. (۱۳۹۶). تبیین بنیان‌های نظری، اقتضائات عملی و ویژگی‌های روش‌شناختی پژوهش‌روایی. توسعه حرفه‌ای معلم، ۲(۱)، ۸۲-۶۱.

کرسول، جان. (۱۴۰۰). پویش کیفی و طرح پژوهش انتخاب از میان پنج رویکرد (روایت پژوهی، پدیدارشناسی، نظریه داده بنیاد، قوم‌نگاری و مطالعه موردی).

ترجمه حسن دانایی‌فرد و حسین کاظمی. تهران: انتشارات صفار.

مختارزاده بازرگانی، سمیه. علیزاده، سعید. (۱۳۹۸). بررسی عوامل مؤثر در گرایش انتخاب رشته تحصیلی در دانش‌آموزان. فصلنامه مدیریت و چشم انداز آموزش،

(۱)، ۱۵-۳۰.

مرادی، انسیه. اخوان تفتی، مهناز. (۱۳۹۲). بررسی رضایت دانش‌آموزان دوره متوسطه نظری از انتخاب رشته خویش و عوامل مؤثر بر آن. روانشناسی تربیتی، (۲۸)، ۹.

۱۳۸-۱۲۱.

معروفی، یحیی. کرمی، زهره. (۱۳۹۴). سبک یادگیری به عنوان رویکردی برای هدایت

تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستانی. پژوهش‌های تربیتی، ۳۰، ۱۳۷-۱۲۱.

موسوی، سیدعلی، پیرانی، عارف و مومنی، حسن. (۱۳۹۹). آسیب‌شناسی فرایند هدایت تحصیلی دانش‌آموزان پایه نهم استان ایلام. فصلنامه نوآوری‌های آموزشی،

۱۹(۷۵)، ۱۴۴-۱۲۲.

ناصحی، زهره. (۱۳۹۱). از خودنگاری تا خودرمان: تحلیلی پیرامون دشواری‌های

موجود در تعریف نثر معاصر فرانسه. پژوهش‌های ادب و زبان فرانسه، (۱)،

۸۹-۱۱۳.

نویدی، احد. (۱۳۹۷). هدایت تحصیلی در نظام آموزش و پرورش ایران: تجارب عملی

و چالش‌های پایدار. تعلیم و تربیت، ۳۴(۱۳۳)، ۳۴-۹.

نیازی، محسن. سلیمان‌نژاد، محمد. (۱۳۹۹). تحلیل کیفی دلایل مؤثر بر انتخاب رشته

تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه با رویکرد گراند تئوری. فصلنامه تعلیم و

تربیت، ۳۶(۴)، ۱۲۶-۱۰۵.

نویسنده اول: فرزانه تازی   مسیر انتخاب رشته علوم انسانی: روایت‌های دوران تحصیلی‌ام
و جدانی‌همت، مهدی. کلاتری‌هرمزی، آتوسا. سلیمی‌بجستانی، حسین و فرح‌بخش،
کیومرث. (۱۳۹۹). مطالعه کیفی هدایت تحصیلی دانش‌آموزان بر اساس تجربه
زیسته مشاوران مدرسه. **فصلنامه اندازه‌گیری تربیتی**. ۱۱(۴۲)، ۳۵-۱.

Ahmed, K. A., Sharif, N. & Ahmad, N. (۲۰۱۷). **Factors Influencing Students' Career Choices: Empirical Evidence from Business Students**. IBIMA Online Publishing Journal of Southeast Asian Research. Article ID ۷۱۸۸۴۹. ۱-۱۵.

Aryani, F., & Umar, N. (۲۰۲۰). Factors Affecting Z Generation on Selecting Majors in The University: an Indonesian Case. **Journal of Social Studies Education Research**, ۱۱(۳), ۱۰۹-۱۳۳.

Bish, M.R. (۲۰۰۴). **The Impact of Teacher Pupil Control Ideology on the Development of Middle School Student Self Efficacy**. Ph. D. Thesis, Unpublished. Chapel Hill, United States: The University of North Carolina.

Dhami, M., & Sharma, S. (۲۰۲۰). Assessment of adolescents' perception of sources of guidance. **Pharma Innovation**, ۹ (۷), ۱۳۹-۱۴۴.

Giustinelli, P., & Pavoni, N. (۲۰۱۷). The evolution of awareness and belief ambiguity in the process of high school track choice. **Review of Economic Dynamics**, ۲۵(۱۲), ۹۳-۱۲۰.

Mudulia, A. M. (۲۰۱۷). **Relationship between Career Guidance and counseling and Career Choice among secondary School Girls in Vihiga County**. Kenya (Doctorate Thesis, Moi University).

Ndoye Upoalkpajor, J. L. (۲۰۲۰). Career Guidance and Its Implications for Students' Career Choices: The Case of Public Senior High Schools in Ghana. **Journal of Education, Society and Behavioural Science**, ۳۳ (۸), ۶۲-۶۹.

Njogu, W., Kibaara, D. T., & Gichohi, D. P. (۲۰۱۹). how career guidance services affect career choice among public secondary school students in Meru County. Kenya. **African Journal of Emerging Issues**, ۱ (۸), ۱-۱۳.

- Pitan, O. S., & Atiku, S. O., (۲۰۱۷). Structural determinants of students' employability: Influence of career guidance activities. **South African journal of Education**, ۳۷ (۴), ۱-۱۳.
- Rapoport, B., & Thibout, C. (۲۰۱۸). Why do boys and girls make different educational choices? The influence of expected earnings and test scores. **Economics of Education Review**, ۶۲, ۲۰۵-۲۲۹.
- Sagar, S. S., & Jowett, S. (۲۰۱۲). The effect of age, gender, sport type and level on athletes fear of failure: Implications and recommendation for sport coaches. **International Journal of Coaching Science**, ۶(۲), ۶۱-۸۲.
- Saleh, B., Abdulrahman, A., Tela, M. G., & Ali, M. (۲۰۲۰). Influence of Guidance and Counseling Programme on Academic Performance among Secondary School Students in Maiduguri, Borno State, Nigeria. **Asian Journal of Education and Social Studies**, ۱۲ (۴), ۳۶-۴۲.
- Saunders, M., Lewis, Ph., & Thornhill, A. (۲۰۱۹). "**Research Methods for Business Students**" Chapter ۴: **Understanding research philosophy and approaches to theory development**. United Kingdom: Pearson Education Limited
- Tang, L. C., & Seng, C. (۲۰۱۶). Factors influence students' choice of accounting major in Cambodian universities. **Asian Review of Accounting**, ۲۴(۲), ۲۳۱-۲۵۱.
- Trusz, S. (۲۰۲۰). Why do females choose to study humanities or social sciences, while males prefer technology or science? Some intrapersonal and interpersonal predictors. **Social Psychology of Education**, ۲۳(۳), ۶۱۵-۶۳۹.
- Webster, L., & Mertova, P. (۲۰۰۷). **Using Narrative Inquiry as a Research Method**. Rutledge Publications
- Xing, X; Rojewski.J.W(۲۰۱۸). Family Influences on Career Decision-Making Self-Efficacy of Chinese Secondary Vocational Students. **New Waves Educational Research & Development**, ۲۱(۱), ۴۸-۶۷.